

บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ*

The Poetry to praise His Majestic King Bhumibol Adulyadej: The Image and Strategies of Presenting the Image

Received:	January	3, 2019
Revised:	July	12, 2019
Accepted:	July	15, 2019

วิเชษฐชาย กมลสัจจะ (Wichetchay Kamonsujja)**
ปัทมา ทิฆัมประเสริฐกุล (Pattama Theekaprasertkul)***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยเก็บรวบรวมข้อมูลบทอาศิรวาทจากเทปบันทึกการถวายพระพรชัยมงคลของหน่วยงานต่าง ๆ ในสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ปีพ.ศ. 2558 จำนวน 745 บท ผลการศึกษาพบว่า บทอาศิรวาทมีการผสมผสานระหว่างภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ และภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ ปรากฏภาพที่พระมหากษัตริย์ทรงมีชาติกำเนิดสูง เป็นผู้มีบุญบารมี เป็นผู้มีความดีเป็นปราชญ์ และเป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์ ส่วนภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปรากฏภาพพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยึดหลักความพอเพียง ผู้มีพระวิริยะอุตสาหะในการเสด็จเยี่ยมราษฎร ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและชลประทาน ผู้ครองราชย์ยาวนาน และผู้เป็นนวัตกร ภาพลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงเป็นภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์โดยทั่วไป ส่วนกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์พบว่าการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่หลากหลายในการนำเสนอ เช่น กลวิธีการใช้คำ กลวิธีการใช้ภาพพจน์ และกลวิธีการใช้สัญลักษณ์ ทำให้ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ถูกนำเสนอออกมาได้อย่างเด่นชัด และน่าสนใจ

คำสำคัญ : บทอาศิรวาท, ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์, กลวิธีการนำเสนอ, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา ทิฆัมประเสริฐกุลเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

** อาจารย์ ประจำสาขาภาษาไทย สถาบันวิจัย พัฒนา และสาธิตการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Instructor., Educational Research Development and Demonstration Institute Srinakharinwirot University
.,Wichetchay_jimmy@hotmail.com, 0968185707

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ศิลปาคม สาขาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Assistant Professor Dr., The Department of Thai, Faculty of Arts, Silpakorn University
.,pattamathee@hotmail.com , 0896625289

Abstract

This article aimed to analyze the image of the king by the poetry to praise on the occasion of His Majesty birthday. The study found that there was a combination between the idealistic image of the king and the unique image of His Majesty King Bhumibol Adulyadej in the poetry to praise. The idealistic image of the king showed a high ethnic origin, who has the charisma, moral, is a scholar man and is a great man above a king. The unique image of His Majesty King Bhumibol Adulyadej showed that he is a king, who adhere to the sufficiency. He persevered to visit his people, he was an expert in agriculture and irrigation, he is the longest-reigning king in Thailand, and innovator. Therefore, the image of His Majesty King Bhumibol Adulyadej is unique and different from the image of the general king. And, the strategies of presenting the king's image, the study showed that there were literary strategies used in various presentations, such as the use of the word strategy, using figurative speech strategies and symbols. All of the above was caused the image of the king was presented out clearly and interesting.

Keywords: Congratulatory Poetry, The Image of the King, Strategies of Presenting the Image, King Bhumibol Adulyadej

บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์ในประเทศไทยเป็นศูนย์รวมใจชาวไทยที่สืบทอดมายาวนานหลายศตวรรษ เป็นวัฒนธรรมการปกครองที่มีความสำคัญ บ่งบอกถึงแนวคิด ความเชื่อ และความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่หลอมรวมจิตใจชาวไทยให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสร้างสรรค์ให้เกิดความผาสุกของสังคมโดยรวมได้ วัฒนธรรมการปกครองระบบกษัตริย์ของประเทศไทยจึงมีความผูกพันอย่างแนบแน่นต่อสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2554: 6-10) ก่อให้เกิดการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ วิธีการหนึ่ง คือ การประพันธ์บทอาศิรวาทเพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่พระมหากษัตริย์

อาศิรวาท หรือ อาเศียรวาท หมายถึง คำอวยพรที่ผู้น้อยใช้กับผู้ใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 1411) แต่เรามักจะใช้ในความหมายที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งหมายถึง บทอวยพรที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติองค์พระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ โดยใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ เป็นสื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดีที่ประชาชนไทยมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เขียนขึ้นในโอกาสสำคัญอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์

บทอาศิรวาทที่มีเนื้อหาเชิดชูพระเกียรติคุณสามารถสะท้อนภาพลักษณ์ของพระองค์ผ่านมุมมองของพสกนิกรออกมาได้อย่างชัดเจน ดังที่ นิคม รัตนปริชาชัย (2554: 3) ได้กล่าวไว้ว่า “วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ เป็นสื่อแสดงความจงรักภักดีที่ประชาชนมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสร้างสิทธิธรรมทางการเมืองแก่พระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ยังสะท้อนภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ ในมุมมองของประชาชนด้วย”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2470 เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนกและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระองค์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ถึงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ตลอดรัชสมัยพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อยังประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศ

บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นบทอาศิรวาทที่สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อถวายพระพรชัยมงคลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพของทุกปี ผู้ศึกษาได้เลือกบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปี พ.ศ. 2558 มาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายในการบันทึกเทปถวายพระพรชัยมงคล ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจะสวรรคตในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559

การศึกษาลักษณะของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในบทอาศิรวาทนี้ จะทำให้เห็นภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ของพระองค์ในช่วงท้ายรัชกาล อีกทั้งอาศิรวาทชุดนี้มีหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้าร่วมถวายพระพรชัยมงคล จึงเป็นเสมือนตัวแทนของพสกนิกรไทยแสดงมุขมืองที่มีต่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยผู้ประพันธ์ได้ใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่หลากหลายเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ของพระองค์ให้เด่นชัดขึ้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในด้านภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ และกลวิธีการนำเสนอ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลักษณะของพระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

วิธีการศึกษา

การดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณานาวิเคราะห์ (Analytical Description) มีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้าดังนี้

- 1 ขั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล
 - 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในวรรณกรรม
 - 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ บทอาศิรวาท และภาพลักษณ์

1.3 รวบรวมบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยการถ่ายทอดเสียงจากเทปบันทึกการถวายพระพรชัยมงคลของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) ปี พ.ศ.2558 สืบค้นจาก www.youtube.com ช่อง NBT2HD ออกมาเป็นตัวบท จำนวน 188 เทป บทอาศิรวาทจำนวน 745 บท

2. ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ภาพลักษณ์และกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

3. ชั้นสรุปผลการศึกษา

นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1. ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

จากการศึกษาบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พบภาพลักษณ์ 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ และภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จะเห็นได้ดังต่อไปนี้

1.1 ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ

ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ คือ ลักษณะหรือภาพที่เกิดจากความนึกคิดของมนุษย์ที่มีต่อพระมหากษัตริย์ โดยภาพที่เกิดขึ้นในความนึกคตินั้นเป็นภาพของพระมหากษัตริย์ที่มีคุณลักษณะเป็นมาตรฐานแห่งความดีและความงาม บทอาศิรวาทเป็นบทร้อยกรองที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนั้นบทอาศิรวาทจึงปรากฏภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ที่เป็นภาพลักษณ์แบบอุดมคติ ซึ่งเห็นได้จากวรรณคดีของพระเกียรติเรื่องต่าง ๆ การนำเสนอภาพลักษณ์ในลักษณะนี้ ทำให้ภาพของพระมหากษัตริย์ที่นำเสนอออกมาเป็นผู้ที่สมบูรณ์แบบ จากการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงใหญ่พบภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ ดังนี้

1.1.1 พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีชาติกำเนิดสูง บทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรตินำเสนอภาพลักษณ์ที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีชาติกำเนิดสูง 2 ลักษณะ ได้แก่ พระมหากษัตริย์เป็นพระโพธิสัตว์ และพระมหากษัตริย์เป็นดังเทพเจ้า จากการศึกษารวบรวมจำนวน 11 บท ดังตัวอย่าง

1) พระมหากษัตริย์เป็นพระโพธิสัตว์ ในบทอาศิรวาทผู้ประพันธ์ได้กล่าวยกย่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็น“พระโพธิสัตว์” ซึ่งเป็นบุคคลที่ปรารถนาจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล โดยกล่าวเปรียบพระองค์ว่าทรงเป็นพระโพธิสัตว์ที่คอยบำบัตทุกขบารุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ ดังเนื้อความว่า

ทรงเป็นพระโพธิสัตว์จัดทุกข
เป็นแบบอย่างปวงประชาในชาติรี

อำนวยการสุขพัฒน์เพิ่มเฉลิมศรี
พระจักรีเกียรติยศปรากฏไกล

(สมาคมศิษย์เก่าบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต: 2558)

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ยังได้นำเสนอว่าพระองค์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ผู้มองใส บริสุทธิ์จะเห็นได้จาก
บทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติ ความว่า

เอกองค์มหาราช
นิราศทุกขนิรันดร์

โพธิสัตว์ประภัสสร
ราชภูรสำนึกคุณ

(ชมรมการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน จังหวัดนครราชสีมา: 2558)

2) พระมหากษัตริย์เป็นดั่งเทพเจ้า

ในบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติผู้ประพันธ์ได้กล่าวยกย่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
ภูมิพลอดุลยเดชว่าเป็นดั่งเทพเจ้า พระองค์ทรงใส่พระราชหฤทัยเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของประเทศ จึง
ทรงเสด็จพระราชดำเนินทั่วประเทศ เปรียบเสมือน “พระพรหม” และ “พระอินทร์” ที่สร้างโลก ทั้งนี้
พระพรหมมีประวัติที่กล่าวไว้ในศาสนาพราหมณ์ว่ามีองค์เดียวและเป็นผู้สร้างโลก (สุรศักดิ์ ทอง, 2553: 23-24)
ส่วนพระอินทร์เป็นหนึ่งในไตรเทพ เป็นเจ้าแห่งเทพทั้งปวงและปกครองชั้นบรรยากาศลงมาถึงพื้นโลก (อรุณศักดิ์
กิงมณี, 2551: 120) ดังเนื้อความว่า

ธ ทรงห่วงรัฐศาสตร์
เสด็จทั่วธานี

ประชาชาติไม่สร้างสิ้น
ดุจพรหมอินทร์สร้างโลกา

(ชมรมการศึกษาเพื่อการท่องเที่ยวยั่งยืน จังหวัดนครราชสีมา: 2558)

นอกจากนี้บทอาศิรวาทมีการนำเสนอภาพของพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นเทพผู้วิเศษผู้มองผ่านและ
บริสุทธิ์ ที่คอยปกป้องสถานการณ์ ดังเนื้อความว่า

ทรงเป็นเทพอันพิเศษ
ทรงเป็นพระผู้แก้

แสนพิสุทธิ์
กอบกู้ทุกสถาน

(กรมปศุสัตว์: 2558)

1.1.2 พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีบุญบารมี ในบทอาศิรวาทผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระบุญญา
บารมีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าพระองค์ทรงบำเพ็ญบุญบารมี เพราะพระองค์ทรง
ดูแล ค้ำครองพสกนิกรและประเทศชาติให้ผ่านพ้นวิกฤตต่าง ๆ ได้ ประชาชนที่เกิดทุกข์จากความเดือดร้อน
ความยากจน ก็ค่อย ๆ คลายจากความทุกข์นั้น ดังเนื้อความว่า

ปวงประชายู่ดีมีความสุข
ลบรอยหมองผองชนพินาศเค็ญ

ทรงกำหนดปลดทุกข์ที่ขุกเค็ญ
ทรงบำเพ็ญบุญบารมี

(คณะกรรมการการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจฯ: 2558)

1.1.3 พระมหากษัตริย์เป็นผู้มีคุณธรรม คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 263) พระมหากษัตริย์ที่ปกครองบ้านเมืองด้วยคุณธรรม หรือคุณงามความดี จะทำให้ประเทศชาติและประชาชนประสบแต่ความเจริญและความสุขที่ยั่งยืน บทอาศิรวาทนำเสนอภาพลักษณ์ที่แสดงถึงพระมหากษัตริย์เป็นผู้มีคุณธรรม คือเป็นผู้มีเมตตาและทรงมีทศพิธราชธรรม เช่น ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงพระเมตตาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่มีแก่ประชาชนไทยว่า พระองค์ทรงเป็นฉัตรแก้วที่คุ้มครองประชาชนเหมือนบิดาคุ้มครองบุตร ทรงมีพระเมตตาที่เอื้ออาทรต่อพสกนิกรอย่างเต็มเปี่ยม พระองค์ทรงดำเนินพระราชกิจทุกอย่างเพื่อราษฎรได้พ้นจากทุกข์ภัย จากการศึกษาพบจำนวน 101 บท ดังนี้

ฉัตรแก้วปกเกล้า	ดุจบิดร
พระเมตตาเปี่ยมอาทร	พสกชาติ
สายพระเนตรส่องพระกร	ดำเนินกิจ
ทุกสิ่งล้วนเพื่อราษฎร	รอดพ้น ทุกข์ภัย
(สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์: 2558)	

นอกจากนี้ในบทอาศิรวาท ผู้ประพันธ์ได้กล่าวเน้นว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีทศพิธราชธรรม ด้วยการนำเสนอพระคุณสมบัติผ่านเนื้อหาในบทอาศิรวาทซึ่งทศพิธราชธรรม คือ จริยวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ มี 10 ประการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 548) อันเป็นคุณธรรมสำคัญที่ผู้ปกครองจะต้องนำมาใช้ปฏิบัติ ดังนี้

๑ ทรงมีทศพิธราชธรรม	พอเพียงล้ำเลิศชูชาติศาสตร์ไสว
อิสริยยศคองอภิศงคังพรสิริรุ่งโรจน์	งามวิไลราชกิจพิศอักษรจรย
(กระทรวงการทองเที่ยวและกีฬา: 2558)	

1.1.4 พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นปราชญ์ ในบทอาศิรวาทมีการนำเสนอภาพลักษณ์ที่แสดงถึงพระมหากษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ที่มีปฏิภาณและรอบรู้ เช่น พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงคิดค้นเริ่มโครงการมากมาย เพราะทรงมีพระราชปฏิภาณที่ลึกซึ้ง ทำให้ประจักษ์ชัดถึงความสุขเกษม จากการศึกษาพบจำนวน 40 บท ดังนี้

ทรงพินิจคิดค้น	โครงการ
หลายหลากมากมายประมาณ	มิได้
เกริกด้วยพระปฏิภาณ	ล้ำลึก
ทวยสุขทวยราษฎร์ให้	อุ่นเกล้า เนเกษม

(สมาคมผู้อาสาสมัครและช่วยการศึกษา ผู้จัดงานวันพ่อแห่งชาติ: 2558)

นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นปราชญ์ที่เป็นดังครูผู้รอบรู้หลักการต่าง ๆ ดังเนื้อความว่า

ธ เป็นปราชญ์ทรงเป็นครูรอบรู้หลัก

ทรงเป็นกษัตริย์ที่คนรักประจักษ์หลัก

ธ เป็นแบบอย่างความเมตตา

ช่วยเหลือคนรากหญ้าทั่วหน้ากัน

(สมาคมการค้าสตรีที่ปรึกษาและผู้ประกอบการไทย: 2558)

1.1.5 พระมหากษัตริย์เป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์

พระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์ เป็นคติความเชื่อที่มีมาแต่โบราณ ซึ่งในอดีตคือ “พระจักรพรรดิราช” เป็นพระมหากษัตริย์ที่เป็นใหญ่เหนือราชาทั้งหลายด้วยคุณธรรม ได้แก่ ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ (คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2516: 23-26) ในบทอาศิรวาทกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์ เพราะทรงมีผลงานและพระราชกรณียกิจเป็นที่ประจักษ์จนพระเกียรติยศกว้างไกลไปในสามโลก จากการศึกษาพบจำนวน 84 บท ดังความว่า

พระผู้ทรงยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์

ผลงานชดองค์ภูมิรินทร์ปิ่นสยาม

เลิศกษัตริย์ศาสตร์ยิ่งมีพระนาม

ทั้งภพสามเกียรติยศปรากฏไกล

(สมาคมข้าราชการบำนาญกรุงเทพมหานคร: 2558)

ภาพลักษณ์แบบอุดมคติดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอผ่านบทอาศิรวาท เถลิงพระเกียรติ เป็นชนบที่มีมาแต่โบราณ มีจุดประสงค์เพื่อยกย่องสรรเสริญพระมหากษัตริย์ให้มีความยิ่งใหญ่สมบูรณ์แบบมีพระบรมเดชานุภาพ และสมพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ อาจกล่าวได้ว่าเมื่อต้องเขียนคำประพันธ์เถลิงพระเกียรติพระมหากษัตริย์ คติความคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในอุดมคติเหล่านี้จะถูกนำมาเสนอไว้ในบทประพันธ์เสมอ แต่อย่างไรก็ตามบทอาศิรวาทได้เพิ่มภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชด้วย ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

1.2 ภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช คือ ลักษณะเฉพาะของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่เกิดขึ้นจากพระราชกรณียกิจของพระองค์ พบภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดังนี้

1.2.1 พระมหากษัตริย์ผู้ยึดหลักความพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานแนวพระราชดำริ เกี่ยวกับปรัชญาการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงแก่ประชาชนชาวไทย เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจและการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน ดังพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541 ความว่า “คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...” (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2554: 69) พระองค์ทรงเป็นต้นแบบของปรัชญาแห่งความพอเพียง ทรงมีพระ

ราชจริยวัตรที่เกี่ยวกับกับการประหยัดและความพอเพียงจำนวนมาก บทอาศรัยทเฉลิมพระเกียรติจึงสะท้อนภาพของพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยึดหลักความพอเพียง เปรียบเสมือนเข็มทิศที่นำทางในการดำเนินชีวิตจากการศึกษาพบจำนวน 55 บท ดังเนื้อความว่า

เศรษฐกิจพอเพียงนำชีวิต
พัฒนรรคาทุกขารมณสมฤทัย

ตั้งเข็มทิศชี้ช่องทางสว่างไสว
ชาติก้าวไกลด้วยวิถีมุขีปัญญา
(บริษัทไฟฟ้า ร.พ.ท. จำกัด: 2558)

1.2.2 พระมหากษัตริย์ผู้มีพระวิริยะอุตสาหะในการเสด็จเยี่ยมราษฎร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระวิริยะอุตสาหะและให้ความสำคัญต่อการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรยังสถานที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารเพื่อพระราชทานพระบรมราชนุเคราะห์ บำรุงอาณาประชาราษฎร์ ดังที่ พลตรี ศิริชัย (2549: 38) กล่าวว่า “พระราชกรณียกิจในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในปี พ.ศ. 2498 เป็นครั้งแรกที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปในพื้นที่ทุรกันดารในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับตั้งแต่นั้นพระองค์โปรดที่จะเสด็จไปเยี่ยมเยียนราษฎรทั่วภูมิภาคสืบเนื่องมาทุกปี” การเสด็จพระราชดำเนินไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ บทอาศรัยทเฉลิมพระเกียรติจึงสะท้อนภาพของพระองค์ที่เป็นพระมหากษัตริย์ผู้มีพระวิริยะอุตสาหะในการเสด็จเยี่ยมราษฎร ไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลพระองค์ก็ทรงเสด็จไปทั่วแผ่นดิน จากการศึกษามพบจำนวน 41 บท ดังเนื้อความว่า

ธ เป็นเช่นบิดร
เสด็จทั้งใกล้ไกล

รักอาทรด้วยพระทัย
ทั่วหล้าไทยไปเยี่ยมมล
(สมาคมผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนนอกระบบ: 2558)

1.2.3 พระมหากษัตริย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและชลประทาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเกษตร ซึ่งมีรากฐานเกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาชลประทาน เนื่องจากเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักของประชาชนไทย ทรงได้อุทิศพระองค์ในการคิดหาวิธีแก้ปัญหาและพัฒนาโดยตลอด จึงก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาพระราชดำริจำนวนมาก บทอาศรัยทเฉลิมพระเกียรติปรากฏภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นพระมหากษัตริย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและชลประทาน ทรงให้ปลูกแฝกคลุมดิน ทำฝนเทียม และแก้มลิงดินจากการศึกษาพบจำนวน 24 บท ดังเนื้อความว่า

กษัตริย์หนึ่งเดียวเชี่ยวชาญด้านชลศิลป์ แฝกคลุมดินมิให้แยกแตกเป็นเสี่ยง
ทำฝนเทียมแก้มลิงดินทุ่งบำรุงเลี้ยง มีชื่อเสียงกษัตริย์เกษตรด้วยเหตุนี้
(สมาคมแม่ดีเด่นและพ่อตัวอย่างแห่งชาติ: 2558)

1.2.4 พระมหากษัตริย์ผู้ครองราชย์ยาวนาน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์ยาวนานที่สุดในโลก และยาวนานที่สุดในประเทศไทย ซึ่งพระองค์ทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2489 จวบจนสิ้นรัชสมัยของพระองค์ในวันที่ 13 ตุลาคม 2559 รวมเป็นระยะเวลา 70 ปี 126 วัน ด้วยพระชนมพรรษา 89 พรรษา พระองค์ทรงอุทิศพระราชหฤทัยและพระวรกายเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนและพัฒนาประเทศให้ดีขึ้น บทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติได้มีการสรรเสริญพระเกียรติของพระองค์ว่าเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ครองราชย์ยาวนาน จากการศึกษาพบจำนวน 11 บท ดังนี้

เฉลิมพระชนมพรรษภูมิพลมหาราช
ทรงทศพิธราชธรรมนำปัจจัย

ปกครองชาติยาวนานผ่านสมัย
ด้วยน้ำพระทัยโลมทั่วธรณิน

(วิทยาลัยเทคโนโลยีสยามบริหารธุรกิจ SBAC นนทบุรีและสะพานใหม่: 2558)

1.2.5 พระมหากษัตริย์ผู้เป็นนวัตกร

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระอัจฉริยภาพในการการคิดค้นและแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และได้รับการเทิดพระเกียรติและถวายพระราชมัญญานาม “พระบิดานักประดิษฐ์ไทย” และ “พระบิดาแห่งนวัตกรรมไทย” จากการศึกษาพบจำนวน 5 บท ดังนี้

พ่อดำริทรงผลงานโครงการหลวง
สร้างกังหันชัยพัฒนาเกื้อการุณ
สร้างเศรษฐกิจเพื่อพอเพียงหล่อเลี้ยงชีพ
โครงการเขื่อนคลองน้ำส่งทรงห่วงใย

สร้างเพื่อปวงทวยราษฎร์รับสนับสนุน
สร้างแก้มลิงอุ้มน้ำฉ่ำชื่นใจ
สร้างหญ้าแฝกบิบบังขวางทางน้ำไหล
ดำเนินในใจปวงชนล้นรำพัน

(สมาคมบัญชีแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: 2558)

จากการศึกษาบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติ พบว่ามีการนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ทั้งแบบอุดมคติและภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สะท้อนให้เห็นถึงพระบรมเชษฐาภาพ ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความยิ่งใหญ่ ในขณะเดียวกันการนำเสนอภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ที่เป็นรูปธรรม ทำให้ภาพของพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีลักษณะเฉพาะโดดเด่น

2. กลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

บทอาศิรวาทที่มีการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่หลากหลายเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชออกมาได้อย่างเด่นชัด จะเห็นได้ดังนี้

2.1 กลวิธีการใช้คำ คือ การที่ผู้ประพันธ์เลือกสรรคำ หรือถ้อยคำนำมาเรียบเรียงในบทประพันธ์เพื่อสื่อความหมายไปยังผู้รับสาร ตามจุดมุ่งหมายของผู้ประพันธ์ บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พบการใช้คำ 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำและซ้ำวลี การซ้อนคำ และการใช้คำเรียกพระมหากษัตริย์ ดังต่อไปนี้

2.1.1 การซ้ำคำและซ้ำวลี

1) การซ้ำคำ คือ การใช้คำเดียวกันกล่าวซ้ำหลายแห่งในบทประพันธ์หนึ่งบท เพื่อย้ำความให้หนักแน่นขึ้น การซ้ำคำในแง่วรรณศิลป์มักจะซ้ำคำที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยสร้างความชัดเจนหนักแน่นของสารที่กวีต้องการสื่อ (ธนศ เวศร์ภาดา, 2549: 38) ผู้ประพันธ์ได้ใช้การซ้ำคำ ดังเนื้อความว่า

พ่อดำริทรงผลงานโครงการหลวง	สร้างเพื่อปวงทวยราษฎร์รับสนับสนุน
สร้างกัณฑ์ชัยพัฒนาเกื้อการุณ	สร้างแก้มลิงอ่อนอุ่มน้ำฉ่ำชื่นใจ
สร้างเศรษฐกิจเพื่อพอเพียงหล่อเลี้ยงชีพ	สร้างหญ้าแฝกบีบบังขวางทางน้ำไหล
โครงการเชื่อมคลองน้ำส่งทรงห่วงใย	ดำเนินในใจปวงชนล้นราพิน

(สมาคมบัญชีแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: 2558)

บทประพันธ์ข้างต้น มีการซ้ำคำว่า “สร้าง” เพื่อเน้นย้ำและนำเสนอภาพลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงเป็นผู้สร้าง ที่สร้างโครงการ สิ่งประดิษฐ์ และทฤษฎีต่างๆ เพื่อประชาชนของพระองค์

2) การซ้ำวลี คือ การเลือกใช้กลุ่มคำ หรือวลีเดียวกัน ในตำแหน่งเดียวกันหรือต่างกัน มีความหมายอย่างเดียวกัน เพื่อเน้นย้ำความหมายให้เข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้ประพันธ์ได้ใช้การซ้ำวลี ดังเนื้อความว่า

ทรงเป็นกษัตริย์ผู้สร้าง	การเกษตร
ทรงเป็นครูแห่งประเทศ	โดยแท้
ทรงเป็นเทพอันพิเศษ	แสนพิสุทธิ์
ทรงเป็นพระผู้แก้	กอบกู้ ทุกสถาน

(กรมปศุสัตว์: 2558)

บทประพันธ์ข้างต้น มีการซ้ำวลีว่า “ทรงเป็น” เพื่อเน้นย้ำให้เห็นภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในลักษณะต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น ทั้งที่ทรงเป็นผู้สร้างการเกษตรทรงเป็นครูของแผ่นดิน ทรงเปรียบเสมือนเทพ และทรงเป็นผู้ที่คอยแก้ปัญหา ทำให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระปรีชาสามารถ พระอัจฉริยภาพรอบด้าน

2.1.2 การซ้อนคำ คือ การนำคำเดียว 2 คำ ที่มีความหมายหรือเสียงใกล้เคียงกันมาเข้าคู่กัน โดยตำแหน่งของคำซ้อนอาจจะอยู่ชิดหรือแยกจากกันเพื่อเล่นคำล้อกัน (จิตรลดา สุวัติกุล, 2529: 220) ผู้ประพันธ์ใช้การซ้อนคำ ดังเนื้อความว่า

ทรงเชี่ยวชาญชำนาญการเกษตร	ทุกประเภททรงขึ้นนำคำปรึกษา
โครงการหลวงสำเร็จกิจทั่วอาณา	เขตพาราต้องถิ่นแผ่นดินไทย

(สำนักพิมพ์โปลิศนิวส์: 2558)

บทประพันธ์ข้างต้น มีการซ้อนคำว่า “**เชี่ยวชาญ**” ซึ่งหมายถึง สันทัดจัดเจน ชำชอง มีความชำนาญมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 390) กับคำว่า “**ชำนาญ**” ซึ่งหมายถึง เชี่ยวชาญจัดเจน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 379) จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 คำ มีความหมายเหมือนกันนำมาซ้อนเรียงกันการที่ผู้ประพันธ์นำทั้ง 2 คำ มาซ้อนกัน เพื่อสร้างความไพเราะของเสียงพยางค์และเป็นการเน้นย้ำความหมายของคำ สื่อนำให้เห็นภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงเชี่ยวชาญด้านการเกษตรเป็นอย่างมาก

2.1.3 การใช้คำเรียกพระมหากษัตริย์

การใช้คำเรียกพระมหากษัตริย์ เป็นการเลือกสรรถ้อยคำต่าง ๆ ที่หลากหลาย เพื่อใช้เรียกพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติ ผู้ประพันธ์ได้เลือกสรรถ้อยคำเพื่อเรียกพระมหากษัตริย์ ดังนี้ 1) ผู้เป็นพ่อแห่งแผ่นดิน เช่นคำว่า พระชนกแห่งแผ่นดิน พระบรมชนกนาถชาวสยาม พระบิดุรงค์ พ่อแห่งชาติ 2) ผู้เป็นอัครศิลปิน เช่นคำว่า เอกอัครศิลปิน อัครศิลปินบดินทร์ชาติ 3) ผู้เป็นนักพัฒนา เช่นคำว่า พระมหากษัตริย์นักพัฒนา กษัตริย์นักพัฒนา นักพัฒนามนุษย์เหล่า 4) ผู้เป็นปราชญ์ เช่นคำว่า จอมปราชญ์ องค์จักรีจอมปราชญ์ 5) ผู้เป็นบิดานักประดิษฐ์ เช่นคำว่า พระบิดานักประดิษฐ์ 6) ผู้เป็นนักวิทยาศาสตร์ เช่นคำว่า นักวิทยาศาสตร์ 7) ผู้เป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ เช่นคำว่า มหาราช มหาราชา พระภัทรมหาราช ราชนียิ่งใหญ่ 8) ผู้มีคุณธรรม เช่นคำว่า ผู้ทรงธรรม พระทรงธรรม 9) ผู้มีความสง่างาม เช่นคำว่า พระทรงศรี 10) ผู้มีเกียรติยศ เช่นคำว่า พระองค์ผู้ทรงยศ พระทรงยศ 11) ผู้มีพลกำลังและอำนาจ เช่นคำว่า พระทรงพล พระทรงศักดิ์

2.2 กลวิธีการใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ (Figures of Speech) คือ คำหรือกลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำ เพื่อเกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2558: 37) บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พบการใช้ภาพพจน์เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ ดังนี้

2.2.1 อุปมา คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำเชื่อม เช่น คำว่า เหมือน ดุจ ดัง เช่น ปาน ราว ประหนึ่ง เพียง เทียม ฯลฯ (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2558: 37) บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีการใช้ภาพพจน์อุปมาจำนวนมากและมักใช้นำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ โดยมีการเปรียบเทียบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชกับธรรมชาติมากที่สุด เช่น ผู้ประพันธ์ได้ใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบพระเกียรติยศของพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชกับพระอาทิตย์ เพื่อให้เห็นความยิ่งใหญ่ของพระองค์ ดังเนื้อความว่า

ภูวดลทรงยศเพียง
ทรงฤทธิ์เอื้ออาทร

ทิพากร
ถ่องทัน

(กลุ่มโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 5 ภูมิภาค: 2558)

2.2.2 อุปลักษณ์ คือ การเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติบางประการร่วมกัน มักใช้คำว่า “คือ” และ “เป็น” (ธเนศ เวศร์ภาดา, 2558: 43) บทอาศิริวาทเฉลิมพระเกียรติมีการใช้อุปลักษณ์เพื่อนำเสนอภาพกษัตริย์ มักใช้นำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติ เช่น ผู้ประพันธ์ได้ใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์เปรียบเทียบยกย่องพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นพระรามที่ปราบทศกัณฐ์ซึ่งเป็นตัวละครในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ดังเนื้อความที่ว่า

พระคืออวตารราม
ยงยิ่งพระเกียรติก้อง

รอนราพณ์
เกริกหล้า เลอสรวง

(มูลนิธิกฤตานุสรณ์ ในพระราชูปถัมภ์: 2558)

ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อถึงว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงต่อสู้กับปัญหาและวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ประชาชนและประเทศ จนปัญหาเหล่านั้นได้คลี่คลายลง เหมือนกับพระรามที่เป็นสัญลักษณ์แห่ง “คุณธรรม” ต่อสู้กับตัวละครปักษีอย่างทศกัณฐ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่ง “อธรรม” จนได้รับชัยชนะ ภาพของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจึงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ เพื่อประชาชนและประเทศ โดยปฏิบัติพระองค์อยู่บนรากฐานของคุณธรรมเหมือนกับพระราม นอกจากนี้ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์เปรียบเทียบพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเป็นพระโพธิสัตว์ซึ่งพระโพธิสัตว์เป็นบุคคลที่ปรารถนาจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตดังเนื้อความว่า

ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ขจัดทุกข์
เป็นแบบอย่างปวงประชาในชาติ

อำนวยการสุขพิพัฒน์เพิ่มเฉลิมศรี
พระจักรีเกียรติยศปรากฏไกล

(สมาคมศิษย์เก่าบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต: 2558)

2.2.3 อติพจน์ คือ การเปรียบเทียบโดยการกล่าวข้อความที่เกินจริง มักเปรียบเทียบในเรื่องปริมาณว่ามีมากเกินไป มีเจตนาเน้นข้อความที่กล่าวนั้นให้น้ำหนักยิ่งขึ้น (ธเนศ เวศร์ภาดา, 2558: 46) ดังเนื้อความว่า

แผ่นดินไทยใหญ่กว้างคณานับ
เป็นปิ่นเกศฉัตรแก้วของชาวไทย

ทรงประทับเสด็จทั่วแดนเหนือใต้
น้ำพระทัยไหลหลั่งล้นพสุธา

(สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: 2558)

บทประพันธ์ข้างต้น มีการกล่าวว่า “น้ำพระทัยไหลหลั่งล้นพสุธา” เป็นการใช้ภาพพจน์แบบอติพจน์ โดยผู้ประพันธ์ได้กล่าวถึงน้ำพระทัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชที่หลั่งออกมาจนล้นแผ่นดิน จะเห็นว่าการกล่าวเช่นนี้เป็นกล่าวเกินจริง ซึ่งน้ำพระทัยของพระองค์เป็นความรู้สึกนึกคิดเป็นเพียงรูปธรรม ไม่สามารถหลั่งออกมาจนท่วมแผ่นดินเหมือนอย่างน้ำได้ ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ต้องการจะสื่อให้เห็นถึงน้ำพระทัยอันเปี่ยมล้นที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานแก่ประชาชนไทย

2.2.4 ปฏิปฐา คือ การใช้โวหารที่เป็นศิลปะของการใช้คำถาม ซึ่งเป็นคำถามที่มีได้หวังคำตอบ (จิตรลดา สุวัติกุล, 2529: 227) ดังเนื้อความว่า

สายน้ำที่ไหลเล่า
กษัตริย์นักพัฒนา

เปี่ยมล้นเท่าพระเมตตา
มิ่งขวัญเกล้าของชาวไทย
(สหพันธ์คนดนตรีแห่งประเทศไทย: 2558)

บทประพันธ์ข้างต้น มีการกล่าวว่า “สายน้ำที่ไหลเล่า เปี่ยมล้นเท่าพระเมตตา” เป็นการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ เพื่อให้ผู้ฟังนึกคิดในวาทศิลป์ที่น่าเสนอ ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์ในลักษณะนี้ เพื่อต้องการสื่อให้เห็นถึงพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชว่าทรงมีมาก จึงทำให้เห็นภาพของพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เปี่ยมด้วยพระเมตตา

2.3 กลวิธีการใช้สัญลักษณ์

สัญลักษณ์ คือ การใช้สิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง เป็นการสร้างจินตภาพซึ่งใช้รูปธรรมชักนำไปสู่ความหมายอีกชั้นหนึ่ง ส่วนใหญ่มักจะเป็นที่เข้าใจในสังคม (ธเนศ เวศร์ภาดา, 2549: 52) ดังเนื้อความว่า

ฉัตรแก้วปกเกล้า
พระเมตตาเปี่ยมอาทร

ดุจบิด
พสกชาติ

(สภาสตรีแห่งชาติ ในพระบรมราชินูปถัมภ์: 2558)

บทประพันธ์ข้างต้น มีการใช้สัญลักษณ์ “ฉัตรแก้ว” แทนความหมาย พระมหากษัตริย์ ซึ่ง “ฉัตร” หรือเศวตฉัตรเป็นเครื่องประกอบพระราชอิสริยยศประเภทเครื่องสูง (อภิรักษ์ สงเคราะห์, 2544: 82) ส่วน “แก้ว” เป็นอัญมณีอันล้ำค่า ในบริบทนี้เมื่อประกอบคำเข้าด้วยกันจึงสื่อความหมายถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะนี้ทำให้เห็นภาพของพระมหากษัตริย์ที่มีพระเกียรติยศและมีพระบรมเดชานุภาพ

จากการศึกษาบทอาศิรวาทจะเห็นว่า “กลวิธีทางวรรณศิลป์” เป็นกลวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ ซึ่งมีการใช้กลวิธีที่หลากหลาย จึงถือว่ากลวิธีทางวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติออกมาได้อย่างชัดเจน

สรุปผลการศึกษา

บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปรากฏภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ทั้งแบบอุดมคติและภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช โดยภาพลักษณ์แบบอุดมคติ ปรากฏภาพที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้มีชาติกำเนิดสูง เป็นผู้มีบุญบารมี เป็นผู้มีความดี เป็นปราชญ์ และเป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์ โดยในบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติปรากฏภาพลักษณ์แบบอุดมคติที่พระมหากษัตริย์เป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือกษัตริย์มากที่สุด ซึ่งเป็นการยกย่องพระเกียรติพระมหากษัตริย์ให้เป็นผู้มีพระบรมเดชานุภาพ ส่วนภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปรากฏภาพที่พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ยึดหลักความพอเพียง ผู้มีพระวิริยะอุตสาหะในการเสด็จเยี่ยมราษฎร ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและชลประทาน ผู้ครองราชย์ยาวนาน และผู้เป็นนวัตกร โดยปรากฏภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ผู้ยึดหลักความพอเพียงมากที่สุด ซึ่งเป็นภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ที่โดดเด่น ภาพลักษณ์แบบอุดมคตินี้เป็นความคิดพื้นฐานที่มีต่อพระมหากษัตริย์ ให้เป็นผู้ที่มีทั้งพระบรมเดชานุภาพและพระเกียรติยศ ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติจึงเป็นมาตรฐานของคุณลักษณะของพระมหากษัตริย์และเป็นชนบในการยกย่องพระเกียรติที่มีมาแต่อดีต แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป เป็นยุคสมัยที่ต้องการเหตุผลและข้อเท็จจริงมากกว่าการแสดงออกทางด้านอารมณ์ความรู้สึก บทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติจึงปรากฏภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผ่านพระราชกรณียกิจของพระองค์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน ทำให้เห็นถึงภาพพระมหากษัตริย์ที่มีความเป็นมนุษย์ในฐานะผู้ปกครองประเทศ มากกว่าพระมหากษัตริย์ที่เป็นดังสมมุติเทพซึ่งเป็นคติความเชื่อในอดีต

ส่วนกลวิธีการนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ พบว่าผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่หลากหลาย เช่น กลวิธีการใช้คำ กลวิธีการใช้ภาพพจน์ และกลวิธีการใช้สัญลักษณ์ กลวิธีทางวรรณศิลป์ จึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติออกมาได้อย่างเด่นชัด และน่าสนใจ

บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช นำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ที่มีความใกล้ชิดประชาชน อุทิศพระวรกายและพระราชหฤทัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมนุษย์ มากกว่าความเป็น สมมุติเทพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ: ภาพของพระราชินีในอุดมคติของธานีรัตน์ จิตุหะศรี (2547: 20) ทั้งนี้การนำเสนอภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่ผู้ประพันธ์ใช้วรรณศิลป์ในการปรุงแต่งคำและความ ช่วยก่อรูปทำให้ภาพของพระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระคุณลักษณะเป็นพระมหากษัตริย์ใน “อุดมคติแบบใหม่” กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชไม่ได้วางพระองค์เป็นเทพเจ้าที่ทุกคนต้องศรัทธาเพราะอำนาจวิเศษ แต่ทรงเป็นมนุษย์ที่ทรงงานหนักจนทำให้พระสภานิกายและศรัทธาจากพลังกายของพระองค์ทรงสร้างขึ้นมาใหม่จึงแตกต่างไปจากอุดมคติขัตริย์ ซึ่งเป็นการสร้างบรรทัดฐานอุดมคติของพระมหากษัตริย์ที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

Reference

- Jatutasri, T.(2004). “Bot‘āsirawatchalœm̄phrakīantisomdetphranāṅgchao Phrabōromrāchinināt: Kingmanee, A. (2008). Trīmūrati ‘Aphimahāthēpkhōṅghindu [Trimurati and Deity of Hinduism], Bangkok: Muangboran.
- Kromprachasamphan. (2015). Thawaīphraphōṇ Ha Thanwākhom Sōṅphanhārōjhasippāet. [felicitate December 2015] Accessed2018 March 1. Available from <https://www.youtube.com/user/tvnbt>
- Munnithisomdetphratheprattanaratsuda. (2011). Nāmānukromphramahākāsatrithai. [Thai King’s Directory], Bangkok: Munnithisomdetphratheprattanaratsuda.
- Phāpkhōṅgphrarāchininai‘udomkhati.” [The Poetry to praise Her Majesty the Queen’s Sirikit: idealistic image of the Queen], Journal of Thai Language and Literature 21 (December): 1-26.
- Ratchabanthittayasathan. (2013). Photchanānukromchabaprat̄chabanthittayasathan 2011. [Royal Society Dictionary], Bangkok: Ratchabanthittayasathan.
- Rattanapreechachai,N.(2011). “Kānsuksāchoṅgwikhroṅkānchaiphasāṅuāhābot‘āsirawātthīsathōṅ nphāplakkhōṅsomdetphrachāophināṅthōeChāofakanyāniwatthanaKromluāṅgnārāthi wāt̄ratchanakharin.” [An analytical study of language usage and contents of congratulatory poetry reflected to Her Royal Highness Princess Galyani Vadhana’s Image]. Master of Arts in Thai Language, Kasetsart University.
- Sakoolrukkwamsook, P. (2018). “Khunkhālæbotbat̄khōṅgbot‘āsirawāt.” [Values and Roles of the Eulogies for King Bhumibol Adulyadej]. Doctor of Arts degree in Arts andCulture,Srinakharinwirot University.
- Sitthithankit, P. (2006). Tairomphrabānmīpok Phrarāt‘atchariyaphāpnailuāṅ. [The Genius of King Rama IX], Bangkok: Thai Wattanapanit.
- Songkhro, A. (2001). “Khunkhālæbotbat̄khōṅgbot‘āsirawāt.”[Ancient Khmer Monarchy]. Master of Arts in Department of History Graduate school, Silpakorn University.
- Tantiwetchakun, S. (2011). Kānsongṅānphatthanāprathedkhōṅgphrabātsomdetphrachāoyūhūā. [The work of King Rama IX], Bangkok: Phetrung.
- Thai literature], Bangkok: Pajera.

Theekaprasertkul, P. (2004). “Phāplakphramahākāsatrithainaiwannakhadīsamai‘ayutthayā.” [The Image of Thai King in literature of the Ayutthaya Period]. Master of Arts in Department of Thai Graduate school, Silpakorn University.

Thong, S.(2010). Siamthēwa. [Siamthewa], Bangkok: Matichon.

Vespada, Dh.(2006). hōm lōk wannasin kānsāng sunsī hæng wannakhadī Thai. [Language arts in